

MODERN DÜNYADA MECNUN OLMAK: LOUIS ARAGON'UN "ELSA'NIN MECNUNU" VE SEZAI KARAKOÇ'UN "LEYLÂ İLE MECNUN" ADLI KİTAPLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

BEING MECNUN IN THE MODERN WORLD: THE COMPARISON OF THE LOUIS ARAGON'S "ELSA'NIN MECNUNU" AND SEZAI KARAKOÇ'S "LEYLÂ İLE MECNUN"

Gökhan TUNÇ¹

ÖZ

Bu makalede, ünlü Fransız yazar Louis Aragon'un İslam medeniyetine ait bir ürün olan Leylâ ile Mecnun anlatılarından etkilenerek yazdığı ve Türkçeye Elsa'nın Mecnun'u olarak çevrilen Le Fou d'Elsa adlı kitabıyla, Sezai Karakoç'un yine geleneksel Leylâ ile Mecnun anlatılarından yararlanarak yazdığı Leylâ ile Mecnun anlatısı, farklı düzlemlerde karşılaştırmalı bir bakışla incelenecektir. Söz konusu her iki yazarın, kaynak metin olan geleneksel Leylâ ile Mecnun anlatılarıyla nasıl bir metinlerarası ilişkiler kurdukları, kaynak metinlerden yaptıkları tekrarlar, dönüştürümler ve bunların ne anlama geldiği sorgulanacaktır. İkinci olarak da Aragon ve Karakoç'un metinleri birbirleriyle karşılaştırılacaktır. Bu noktada yazarların ideolojilerinin metinlerine nasıl yansıdığı, hangi gerekçelerle geleneksel bir konuyu seçtikleri, aynı konuda bir anlatıyı seçmelerine karşılık ortaya koydukları ürünün nasıl farklılıklar gösterdiği sorularına cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Louis Aragon, Elsa'nın Mecnunu (Le Fou d'Elsa), Sezai Karakoç, Leylâ ile Mecnun, metinlerarasılık.

ABSTRACT

In this paper, the famous French author Louis Aragon's Le Fou d'Elsa, which was inspired by Leyla and Mecnun narrations and translated into Turkish as Elsa'nın Mecnun'u, and Sezai Karakoç's Leyla ile Mecnun narration will be evaluated with a comparative approach. In this frame, firstly, it will be discussed how both authors established an intertextual relationship with the original Leyla ile Mecnun narrations and how they made repetitions and changes from the original texts. Secondly, the texts of Aragon and Karakoç will be compared. Here, it is aimed at responding such questions: How did the author's ideologies reflect on their texts?

¹ Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gokhantunc@anadolu.edu.tr

Why did they choose a traditional subject? What kind of differences existed in their texts despite using a narration on the same subject?

Keywords: *Louis Aragon, Elsa'nın Mecnunu (Le Fou d'Elsa), Sezai Karakoç, Leylâ ile Mecnun, intertextuality.*

1. GİRİŞ

Toplumsal değerlere karşı tavır alan sürrealizm akımının öncü isimlerinden biri olan Louis Aragon'un İslam medeniyetinin edebiyat alanında en tanınmış ürünlerinden biri olan *Leylâ ile Mecnun*'dan yararlanması ve Türkçeye *Elsa'nın Mecnunu* olarak çevrilen *Le Fou d'Elsa* adlı metnini yazması, üzerinde durulması ve sorgulanması gereken bir niteliktedir. Bu anlamda şu soru sorulabilir: Çağdaş bir Batılı şair olması bir yana sürrealizm akımının öncülüğünü yapmış ve materyalist olan bu ismin yoğun bir tasavvufî içeriğe sahip bir esere ilgi duyması ve bu eserden yola çıkarak bir metin ortaya koymasının nedenleri ne olabilir? Öte yandan kısa bir süre sonra bu kez Türkiye'den İkinci Yeni akımına dâhil edilen bir şair olarak Sezai Karakoç'un, değişen bir medeniyetin ve şiir algısının içinden yazılan Leylâ ile Mecnun mesnevisini tekrar yazması dikkat çekicidir. Aynı şekilde, her ne kadar İslami duyarlılığa sahip olsa da, modernist bir şair olan Karakoç'un Osmanlı şiirine ait bir türden (mesnevi) yola çıkarak bir ürün vermesinin nedeni sorgulanabilir. İşte bu makalede, temel olarak, birbirinden farklı medeniyetlere mensup her iki şairin de söz konusu bağlamda verdikleri metinler tartışma konusu yapılacaktır. Bahsedilen çerçevede kaynak metin olarak *Leylâ ile Mecnun* anlatısını neden seçtikleri, bu metinle kurdukları ilişkinin niteliği ve son olarak da her iki metin arasında (Aragon'un *Elsa'nın Mecnunu* ve Karakoç'un *Leylâ ile Mecnun'u*) nasıl bir benzerlik ve farklılık olduğu sorgulanacaktır.

2. METİNLERİN YAZILMA AMACI

Marksist Louis Aragon'un Doğu geleneğine ait *Leylâ ile Mecnun'u* ve onun mistik/tasavvufî içeriğini kullanmasıyla ilgili gösterilebilecek nedenlerden birini onun söyleşilerinde bulmak olanaklıdır. Aragon, Marks'tan yola çıkarak tasavvufî düşünce geleneğini nasıl alımladığını şöyle açıklar:

“Marks nasıl ki Hegel'in dialektiğini ters düz ederek yeniden yapılandırdıysa, aynısını Mistik anlayışla gerçekleştirmeye çalışacağım. Ünlü sufi İbn-Arabî: “Bir varlık ancak yaratanını sever” demektedir. Ben de İbn-Arabî'nin bu düşüncesini gerçeğe daha uygun hale getirmek için ters çevirerek şunu söylüyorum: Sevdiğim yaratır beni. Bu ayakları üstüne oturtulmuş, ters düz edilmiş gizemli bir düşüncedir.” (Gökmen, t.y.: 230)

Aragon, mistik nitelikteki tasavvufî anlayışın söylemini kullanmasına karşılık bu söylemi sahiplenerek bunu içeriden dönüştürdüğünü dile getirir. Buna göre Aragon, Marks'ın Hegel'in metafizik felsefesini materyalist bir niteliğe büründürmesini model alıp mistik tasavvufî söylemi “ters yüz ederek” “gerçeğe” uygun hâle getirdiğini öne sürer. Söz konusu çerçevede İbn-Arabî nasıl ki felsefesini Tanrı inancını merkeze alarak inşa ederse, Aragon da karşı cinsi, sevgilisini merkeze alır. Buna göre İbn-Arabî insan varlığını Allah inancıyla anlamlı hâle getirirken Aragon, kendi var oluşunu sevdiği kıza bağlantılandırır. Bahsedilen düzlemde tasavvufî söylemin inşa edildiği *Leylâ ile Mecnun*, Aragon için düşüncesini temellendirebileceği bir araçtır. Aragon bu eserle birlikte mistik bir niteliğe sahip tasavvufî söylemin yerine, sevdiği kıza var oluşsal bir değer biçtiği dünyaya ilişkin bir düşüncüyü ikame eder.

Aragon'un metnine mekân olarak Endülüs İspanyasını seçmesi de diğer bir dikkat çekici noktadır. Çünkü Endülüs İspanyası her ne kadar Müslümanların çoğunlukta yaşadığı ve hâkim olduğu bir yer olsa da, Batı medeniyete ait unsurların da burada olduğu görülür. Bu bağlamda Aragon'un Batı medeniyeti yerine her iki medeniyete, yani Doğu ve Batı medeniyetine birden seslendiği ileri sürülebilir. Nitekim bu anlamda George Sadoul'un şu sözleri önemlidir: "Kültür sorununun yalnızca bir Batı kültürü olmadığını, "Batının dışında" da bir kültürün varlığını gördük. Kültürü Batı'nın tekelinden çıkarmak, olaylara bizim Gibraltar dediğimiz Cebelitarık Boğazı'nın ötesinden bakmak gerekiyordu. İşte Aragon bunu yaptı (Sadoul, 1993: 88). Sadoul, alıntılanan sözleriyle Batı merkezli düşüncenin ve Doğu ülkelerinin edebiyatlarının göz ardı edilme tutumuna gönderimde bulunmaktadır. Söz konusu yaklaşıma Fredric Jameson tarafından da işaret edilmiştir. Jameson, "Çok Uluslu Kapitalizm Çağında Üçüncü Dünya Edebiyatı" adlı makalesinde, Batı'da Üçüncü Dünya edebiyatlarına karşı bir ilgisizliğin olduğundan bahseder ve bu edebiyata odaklanmanın gerekliliğini vurgular (Jameson, 2008: 372). Sadoul ve Jameson'ın ifade ettiği, Doğu kültürünün ve edebiyatının, özellikle Batılı yazarlar tarafından göz ardı edilmesi durumunun Aragon tarafından aşıldığı öne sürülebilir. Aragon, Doğu medeniyetinin öne çıkan bir anlatısı olan *Leylâ ile Mecnun*'u model olarak kültürün ve edebiyatın Batı'nın tekelinde olmadığını işaret eder.

Aragon'un *Leylâ ile Mecnun*'dan metinlerarası bir şekilde yararlanmasının bir diğer nedeni, özgün bir şiirsel dil arayışında bu metnin şaire önemli bir olanak sağlamasıdır. Söz konusu noktaya vurgu yapan Ayla Gökmen, Batı edebiyatında kullanılan şiir tekniğinin ve dilinin bu şekilde yeniden gözden geçirildiğini söyler ve şöyle ekler:

"Eserin dili, düzyazı şiir, ya da ritmik düzyazı, ölçülü ve uyaklı şiirler, on ikili, onlu, sekizli hecelerle düzenlenmiş mısralar, çok çeşitlik vurgu ve tonlarla bir sel olup giden on üçten on sekize kadar giden uzun mısralar, kısa mısralar, hatta çok kısa mısralar ile, bize kutsal metinlerin, ayetlerinkini çağrıştıran, Kuran'dan öykünerek seci, kafiyeli nesir adı verilen, noktalamasız, ama vurgulu, hatta makamlı söylemlerle kurgulanan yazı biçimi Alsa'nın Mecnunu eserine ilginç ve de olağanüstü bir derinlik vermiştir." (Gökmen, t.y.: 243)

Gökmen'in tespit ettiği gibi, *Kur'an* ayetlerindeki gibi bir yazı-dil tekniği, Arap kasidesi ile ses ve söz yaklaşması, gazel türü ile kurulan benzerlikler (Gökmen t.y.: 243) Aragon'un *Leylâ ile Mecnun* vasıtasıyla Doğu şiir geleneğini kullanarak oluşturduğu özgün şiirsel dile açılır.

Bu makaleye konu edinilen ikinci şair olan Karakoç'un *Leylâ ile Mecnun*'u metinlerarası bağlamda kaynak metin olarak kullanma ve yeniden yazma açısından seçmesinin nedenin ne olduğu sorusuna, Turan Karataş, şu karşılığı verir:

"1. Daha önceki eserlerinde de klasik şiirimizden motifler, sesler yansıtan şairin bunu iyice duyumsatma arzusu.

2. Çok meşhur olan bu aşk hikâyesini çağdaş bir yoruma kavuşturma ve geleneği sürdürme niyeti.

3. Kendini bir 'diriliş eri' sayan şairin, ideal aşkı bu çağda da diriltip yaşatma gayreti.

4. Şairin kendi kendini sınaması, yani zirvedekilerin kaleminden en olgun örneklerine kavuşan bu yakıcı aşk öyküsünü bugünün şartları ve şiir dilinin imkânları çerçevesinde ne şekilde, nasıl anlatabilirim merakını giderme isteği." (Karataş, 1998: 279)

Karataş'ın belirlediği maddeler, Karakoç'un *Leylâ ile Mecnun* şiirini yazmasının olası nedenleridir. Örneğin, Karataş'ın dediği gibi Karakoç bu metinle birlikte hem geleneğe eklenme olanağı bulmuş hem de kendisini

zirvedeki şairlerle birlikte değerlendirme olanağı bulmuştur. Bu bağlamda Sezai Karakoç, kendinden önce *Leylâ ile Mecnun* mesnevisi yazmış şairleri hem değerlendirir hem de över:

Daha iyisini mi yazacaksın içlilikte Fuzulî'den
Daha ileri mi gideceksin hayalde Nizami'den
Daha derine mi ineceksin Câmi'den. (Karakoç, 2001: 569)

Karakoç'un, Fuzulî, Nizamî ve Câmî gibi şairleri sayması, kendisini bir geleneğin içerisinde yerleştirme uğraşı olarak alınabilir. Böylelikle anlatıcı kendisini bir silsileye eklemeye çalışır. Bunun yanı sıra Karakoç'un *Leylâ ile Mecnun*'u yazarken sanatsal bir amaçtan çok, "diriliş" düşüncesini açığa çıkarma gayreti içinde olduğu iddia edilebilir. Bu anlamda Karataş'ın *Leylâ ile Mecnun*'un neden yazıldığı ile ilgili söylediği "Kendini bir 'diriliş eri' sayan şairin, ideal aşkı bu çağda da diriltip yaşatma gayreti." ifadesi, söz konusu düşünceyle ilişkilidir. Ebubekir Eroğlu'nun Karakoç'la *Leylâ ile Mecnun*'u neden yazdığına ilişkin yaptığı konuşma, bahsedilen çerçevede önem kazanır: "Leylâ ile Mecnun'u yeniden yazmayı başladığımı söylediği zaman, başta söylediğim düşüncelerimi hiç öne sürmeksizin:

– Ben Hüsn ü Aşk'ı bekliyorum, demiştim.

– <<O tabii>> dedi, <<özel bir konu, Şeyh Galib'e ait özel bir eserdir. Leylâ ile Mecnun ise artık İslâm edebiyatına malolmuştur. Genelleşmiştir yani>>" (Eroğlu, 1981: 82). Alıntıda görüldüğü gibi Karakoç, ait olduğunu düşündüğü bir geleneğe ait ürünü yeniden yazarak bu geleneği hem edebî hem de kültürel olarak tekrar "diriltmeye" çalışır. Bu anlamda İslam medeniyetini temsil etme açısından *Leylâ ile Mecnun* işlevsel bir öneme sahiptir.

3. ARAGON VE KARAKOÇ'UN KAYNAK METİNLE İLİŞKİSİ

Aragon'un *Elsa'nın Mecnunu* adlı kitabında, geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatılarının ana örgüsüne sıkı sıkıya bağlı kalmadığını, bunun yerine söz konusu anlatının kimi motiflerini aldığı, ancak bu aldığı sınırlı motifleri bile dönüşüme uğrattığı gözlemlenmektedir. Örneğin *Leylâ ile Mecnun* anlatılarında önemli bir işleve sahip olan "çöl"ün yerine Aragon Endülüs İspanyasını ana mekân olarak seçmiştir. Bununla birlikte Aragon'un metninin merkezî kişisi, Mecnun'a dönüşecek Kays değil, onunla, yani Mecnun'la özdeşleşen bir lirik kahramandır. Bahsedilen metinde anlatıcı benin, Keis Ibn-Amir An Naci ile özdeşliği vurgulanır. Bu kişi *Leylâ ile Mecnun* anlatılarından örnek metin olarak seçilen Cami'nin *Leylâ ile Mecnun*'unun okuyucusudur. İsmi metinde zikredilmeyen bu kişi, Cami'nin *Leylâ ile Mecnun* adlı mesnevisini Gırnata'nın kütüphanelerinden alarak beş sene okuyup halkın karşısına Kays olarak çıkar ve sonra ona Mecnun lakabı takılır. Bu şekilde burada okuduğu metnin karakterine bürünen bir kişiden söz edilebilir. Aragon'un yarattığı söz konusu meçhul kişinin isminin olmaması ya da söylenmemesi dikkat çekicidir. Böylelikle bu kişinin geçmişinden çok şimdisinin ve geleceğinin önemli olduğu vurgulanır. Nitekim bu meçhul kişi belleğini tamamen yitirerek bir başka kişiye, okuduğu bir kişiye dönüşür. Okuduğu metnin karakterine bürünür. Öte yandan Aragon'un yarattığı Mecnun tipinin, söz konusu geleneksel anlatıların Mecnun'uyla ideal âşık olma bağlamında bir özdeşlik ilişkisi kurduğu ileri sürülebilir. Bir başka ifadeyle Mecnun'un Leylâ'ya duyduğu sevginin bütün davranışlarını ve hayatını yönlendirmesine koşut olarak, Aragon'un Kays'ı da Elsa'ya âşık olur.

Bahsedilen nokta, yani Aragon'un Kays'ının âşık olduğu kişinin kimliği ve aşkının niteliği, hem onun kaynak metinden yaptığı en önemli dönüştürümü ortaya koyan hem de metnin temel yapısını belirleyen bir niteliğe sahiptir. Aragon, geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatılarında sevilen kız olan Leylâ'nın yerine gerçek hayatta eşi olan Elsa Triolet'yi koyar. Bu şekilde Mecnun'la özdeşleşen lirik anlatıcıyla Aragon arasında bir özdeşlik kurma olanağı açar. Öte yandan geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatılarında Mecnun'un Leylâ'ya duyduğu aşkın yoğunluğuyla birlikte bu aşk Allah aşkına geçişte bir araçtır. Söz konusu çerçevede ana ereğin Allah'a duyulan aşk olduğu görülmektedir. Hâlbuki Aragon, kaynak metindeki aşkın metafizik boyutunu dönüştürerek somut sevgiliye duyulan aşkı merkeze koyar. Aragon için Elsa'ya duyulan aşkın yalnızca âşık olunan kişiyi değil, bütün toplumu, dünyayı dönüştürücü bir etkisi bulunmaktadır. Bu anlamda Roy Jay Nelson'ın *Le Fou d'Elsa* adlı tanıtım yazısında belirttiği gibi, Aragon'a göre dünyayı biricik dönüştürme yolu, Elsa'ya duyulan aşktır. Böylelikle Aragon'un Elsa'ya metafizik bir anlam yüklediği görülmektedir. Aragon söz konusu bağlamda *Kur'an*'ın söyleminden de yararlanır. Örneğin Aragon Mecnun'a Elsa'nın ismini söylerken *Kur'an*'ndan yararlanarak Elsa'nın ismini Elif Lam Sin (El-Zein, 2001: 169) olarak söyler. Bahsedilen durum, Elsa'ya yönelik aşkınlaştırıcı bir amacı ortaya koyar.

Bunun yanı sıra *Kur'an* ve tasavvufi söylemin model *Leyla ile Mecnun* metinlerinden farklı olarak kabul edilen bir söylem değil, Aragon'un materyalist dünya görüşünü ortaya koyarken yararlandığı aracı ve zenginleştirici bir söylem olduğu ileri sürülebilir.

Aragon'un *Elsa'nın Mecnunu* adlı kitabının *Leyla ile Mecnun* mesnevilerinden farklı olarak tarihî bakış açısını metnin omurgasına yerleştirdiği görülmektedir. Özellikle kitabın üçüncü bölümünde Endülüs'ün son Müslüman Prensi olan Ebu Abdullah'a, Gırnata'nın düşüşüne ve bu düşüşün 1940'ta Paris'in düşüşüyle karşılaştırılmasına geniş yer ayrılır. Bu tarihî bakış açısı, Aragon'un metafiziği değil, dünyeviye öne çıkarma amacıyla paralel bir özellik gösterir.

Aragon'un esnek bir mekân ve zaman algısına sahip olduğu söylenebilir. Necid çöllerinden Endülüs'ün bahçelerine ve oradan da Paris'e geçer. Zaman açısından da Aragon ihtilal Paris'inden Gırnata'ya döner. Bu şekilde kronolojik zaman yerine farklı zaman düzlemlerini birlikte değerlendirir.

Karakoç'un geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatılarının motif yapısına daha sadık kaldığı söylenmelidir. Bu anlamda özellikle Nizamî ve Fuzulî'nin yazmış olduğu *Leylâ ile Mecnun* mesnevilerini model almıştır (Tunç, 2011: 85). Karakoç'un bu anlatılarda dile getirilen mecazi aşktan hakiki aşka ulaşma durumunu, Mecnun'un kâmil âşık olması özelliğini tekrar etmesine ve genellikle ana olay örgüsünü bu anlatılarla koşturmasına karşılık, bu kaynak metinlerden anlamlı bazı dönüştürümler gerçekleştirir. Sezai Karakoç'un metninde Mecnun'unun, geleneksel edebiyattaki Mecnun'un aksine, etkin bir niteliğe sahip olmasıdır² (Kaplan 2003 ve Genç 2007). Gerçekten de Nizamî ve Fuzulî'nin eserlerinde de Mecnun figürü pasif bir niteliktedir. Nizamî ve Fuzulî'nin metnindeki Mecnun'un zincire vurularak ve kör kılığına girerek kapı kapı dolaşma durumu Sezai Karakoç'un *Leylâ ile Mecnun*'unda yer almaz. Benzer şekilde her iki şairin aksine Sezai Karakoç, Mecnun'un toz toprak içinde yatışını, perişan bir hâlde çöllere düşüşünü, gittiği her yerde üstünü başını yırtmasını anlatmaz. Sezai Karakoç'un metninde Mecnun, çölde yolunu kaybedenlere yol gösterir, susuzlara su, azıksızlara ise azık

² Sezai Karakoç'un metninde Mecnun'u geleneksel anlatılardan farklı olarak aktif olarak dile getirme durumunun tartışıldığı makale ve kitaplar için bk. Kaplan, Ramazan (2003), "Çağdaş Bir Leylâ ve Mecnun Hikâyesi: Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun'u". *Hece*, Sayı. 73, Ocak, (214-35) ve Genç, İlhan (2005), *Leyla ile Mecnun'un İki Şairi: Fuzulî ve Sezai Karakoç*, Şule Yayınları, İstanbul.

taşır. Ayrıca obalara giderek insanlar arasındaki kırgınlıklara son verir. Böylelikle “barış uygarlığının mimarı” olma vasfını kazanır. Sezai Karakoç, daha da öteye giderek Mecnun’a hitaben “Tecelli etmişti Tanrı Halifelîği/İnsanda” nitelendirmesinde bulunur (Tunç, 2011: 117). Mecnun’un alımlanışındaki sözü edilen belirgin farka İlhan Genç de, *Leyla ile Mecnun’un İki Şairi: Fuzûlî ve Sezai Karakoç* adlı kitabında değinir (Genç, 2007: 336). Öte yandan üzerinde durulması gereken bir diğer nokta Mecnun’un toplumsal rolüdür. Bu rol, Mecnun’un topluma karşı sorumluluğunda aranabilir. İnsanlarla ilişkisi belli bir misyona bağlı olan Mecnun’un, Sezai Karakoç’un İslâmî düşüncesi ile doğrudan ilişkili olduğu öne sürülebilir. Buna göre Karakoç İslami düşüncüyü benimseyen önder ve şairlerin halkı bu bilinç doğrultusunda yönlendirmesini bekler (Tunç, 2011: 117).

Karakoç’un geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatılarında yazıldığı gibi metninde “sebeb-i telif” bölümü yazmasına karşılık bu bölümü kaynak metinlerden farklı olarak eserinin ortasında yazar. Karakoç bu durumu, yaşadığı dönemde toplumun içinde bulunduğu kötü durumla açıklar (Karakoç, 2001: 575). Karakoç, “sebeb-i telif”in yazıldığı yeri değiştirdiği gibi eserini yazma nedeni olarak kendisinden öncekilerden farklı bir gerekçe öne sürer:

Bizse sesleniyoruz cehennemden

Bataklık ve her türlü kir içinden

İnkâr umursamazlık körlük

Her türlü putlaştırma ve maddeye taparlık

İlkin bu kötülük ağını yırtmak gerek

Köleliklerin çelik zincirini parçalamak

Ruhları çekip götürmek yeni bir dünyaya

Eritip arıtmak bir yüksek fırın potasında

Her türlü cüruftan pastan arınmalı maden

Arınış, büyük arınış gelmeli ateşten

Ruh arına arına özgür olmalı

Tanrı’ya yaklaşma hâlini bulmalı

Kitabın bir ödevi

Çağdan çıkarıp ebedî çağa götürme oyunu. (Karakoç, 2001: 575)

Karakoç, *Leylâ ile Mecnun* mesnevilerinin yazıldığı çağlar ile kendi çağı arasında temelli bir fark ortaya koyar. Buna göre *Leylâ ile Mecnun* mesnevilerinin yazıldığı çağlarda İslami bir yaşam tarzı hâkimdir, hâlbuki kendi çağında ise “İnkâr”, “umursamazlık”, “körlük”, “putlaştırma” ve “maddeye taparlık” bulunmaktadır. Bu anlamda alıntılanan mısradan genelde bütün kitapların özelde ise kendi kitabının “ödevi”ni “Tanrı’ya yaklaşma hâlini bulmak” ve “çağdan çıkarıp ebedî çağa götürme oyunu” olarak belirler. Bu şekilde, her ne kadar *Leylâ ile*

Mecnun anlatısının motif yapısına bağlı kalırsa da, modern zamanlarda *Leylâ ile Mecnun* anlatısını yazmanın işlevi farklı olacaktır.

4. LOUIS ARAGON'UN ELSA'NIN MECNUNU VE SEZAI KARAKOÇ'UN LEYLÂ İLE MECNUN METİNLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Fransız olan Louis Aragon, *Elsa'nın Mecnunu* adlı kitabını yazarak Doğu geleneğinden, farklı bir medeniyetin kültürel ve edebî bir birikimden yararlanır. Ancak Aragon'un söz konusu edimi gerçekleştirirken oryantalist bir bakış açısı takınmadığı ileri sürülebilir. Örneğin yenilen Arap krallarının trajedisini Arapça metinlerden de alıntı yaparak dile getirir. Bu şekilde klasik oryantalist Batılı bakışın aksine, Endülüs'ün alınmasını fetih gözüyle bakmaz, karalama politikasına girmeden yenilen bir toplumun ve onun liderinin trajedisini vermeyi amaç edinir (El-Zein, 2001: 165). Buna karşılık Karakoç *Leylâ ile Mecnun*'la ilgili bir metin yazarak kendi edebiyat geleneğine eklenir. Karakoç'un söz konusu çabasında tarihsel ve edebî birikimine idealize ederek baktığı söylenebilir. Onun için geçmiş İslami bakış açısının hüküm sürdüğü, her türlü kirlilikten uzak ideal bir dönemdir. Böylelikle Doğu edebî geleneğine uzaktan ve nesnel bakmaya, onu anlamaya çalışan Aragon'a karşılık, Karakoç, bu gelenekle duygusal bir özdeşlik kurar.

Bunun yanı sıra Aragon'un *Leylâ ile Mecnun* anlatılarının ana olay örgüsüne fazla bağlı kalmadığını, bunun yerine *Leylâ ile Mecnun* anlatılarından dikkatini çeken bazı motifleri alıp, Doğu edebiyatından ve kültüründen genel olarak yararlanma yoluna gider. Aragon için *Leylâ ile Mecnun* anlatısı şiirsel söylemini zenginleştirmek ve materyalist düşüncesini meşrulaştırmak için olumsuzlayarak kullanacağı bir söylemdir. Karakoç ise özellikle Nizâmî ve Fuzulî'nin *Leylâ ile Mecnun* anlatılarının ana olay örgüsüne genellikle sadık kaldığı gözlemlenir. Bu sadık kalış, aynı zamanda Karakoç'un *Leylâ ile Mecnun* anlatısını oluşturan dinî ve tasavvufî düşünüşü kabullenışı anlamına da gelmektedir. Karakoç için bu metnin yazılmasının amacı, *Leylâ ile Mecnun* anlatısının yazıldığı geçmiş zamanı yeniden "diriltmek"tir.

Her iki şairin sevgili olarak kadına bakışlarında da temelli bir fark bulunmaktadır. Aragon için *Leylâ* konumunda bulunan Elsa geleceğe umutlu bakılmasının dayanağını oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen bütün eylemlerin ve bütün sevgilerin merkezinde Elsa bulunmaktadır. Bu kapsamda Elsa'ya duyulan aşk, Aragon için bir araç değil, amaçtır. Aynı zamanda metinde topluma duyulan sevgiyle Elsa'ya duyulan sevgi de birleşmiştir. *Leylâ ile Mecnun* anlatılarında Allah'ın gerçek sevgili olması durumu ve ona yönelik dile getirilen aşkınlaştırıcı söylemlerin birçoğu Aragon tarafından Elsa için dile getirilir. Diğer taraftan Karakoç geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatılarında olduğu gibi *Leylâ*'ya duyulan aşkı, Allah aşkına geçişte bir aracı olarak görür. Ayrıca Karakoç, metninde *Leylâ*'yı sevdiği kişi *Mecnun*'a ulaşmak için çaba gösteren bir kişi olarak göstermek yerine, mütevekkil, içinde bulunduğu durumu kabul eden ve son olarak *Mecnun*'la birlikte "fenâ" makamına erişen biri olarak tasvir eder.

Söz konusu farklara karşılık, her iki şairin de bugünün bilinci ile *Leylâ ile Mecnun* anlatılarına yönelmeleri iki metin arasında benzerlik ilişkisi kurulabilmesine olanak tanır. Aragon, bir taraftan Gırnata'nın düşüşünü dile getirirken diğer taraftan 1940'ta Paris'in düşüşüne eğilir. Karakoç ise *Leylâ ile Mecnun* anlatılarına çoğunlukla bağlı kalırken birden kitabın ortasında okurun dikkatini bugün ve geçmiş arasında bir karşıtlık ilişkisi kurmaya zorlar.

Aragon'un metninde özellikle trajediye sürüklenen güçsüz kesimlere empati duyduğu söylenebilir. Bu anlamda din değiştirmek zorunda kalan Müslümanlar, Yahudiler, Mecnun'un sıtma hastalığına yakalandığında yanına sığındığı Çingeneler, metinde trajik bir şekilde konu ediniirler. Karakoç ise "dul", "yetim", "köle", "esir", "yoksul" ve "çaresiz" in öyküsünü *Leylâ ile Mecnun* yazarak dile getirmek istediğinden söz eder (Karakoç 2001: 570).

Her iki şairin de geleceğe umutlu baktıkları söylenebilir. Ancak iki şairin de geleceğe umutlu bakış nedenleri arasında büyük bir farkın olduğu söylenmelidir. Aragon için sevgilisi Elsa'ya duyduğu aşk, topluma ve memleketine duyduğu aşk ile bir bütündür (Mignon, 2002: 91). Bu anlamda Elsa'nın aşkı toplumu ve memleketini kurtarıcı bir rol üstlenir. Bahsedilen durum, Aragon'un aşka kurtarıcı bir misyon yüklediği yorumunun ortaya atılablmesine olanak sağlar. Karakoç'a göre de aşkın toplumu içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarıcı bir rolü vardır. Ancak Karakoç'a aşk yalnızca Allah'a yöneldiğinde insanı ve toplumu bütün olumsuzluklardan kurtarabilir. Böylelikle her iki şair için de aşkın toplumsal belirleyiciliği olan bir kimliği vardır.

5. SONUÇ

Bu makaleyle, medeniyetler arasındaki etkileşimin sadece Doğu medeniyetinin Batı medeniyetinden etkilenmesi olarak tek boyutlu bir şekilde yorumlanmaması gerektiğine dikkat çekilmek istenmiştir. Söz konusu çerçevede ünlü Fransız şairi Louis Aragon'un İslam medeniyetinin önde gelen eserlerinden biri olan *Leylâ ile Mecnun* eserinden ve onun aracılığıyla bu medeniyetin kültürel birikiminden nasıl ve hangi amaçlarla yararlandığı ortaya konmaya çalışıldı. Ayrıca Louis Aragon'un bahsedilen metni, Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Sezai Karakoç'un, yine aynı geleneksel anlatıdan yararlanarak ortaya koyduğu *Leylâ ile Mecnun* eseri ile karşılaştırılmıştır. Böylelikle hem farklı medeniyetlere hem de çok farklı ideolojilere mensup bu iki şairin aynı geleneksel anlatıyı metinlerarası bir şekilde nasıl yorumladıkları konusunda tartışma yürütüldü. Bu doğrultuda şairlerin ideolojileri doğrultusunda geleneksel *Leylâ ile Mecnun* anlatısına çağdaş bir yorum getirdikleri konusu somutlanmaya çalışıldı.

6. KAYNAKLAR

Amirah Al-Zayn (2001), "Min Majmun Layla ila Majmun Ilsa: Bahth Fi al-Tanas wa-al-Fada'al-Adabi", *Alif: Journal of Comparative Poetics*, Sayı. 21, (161-83).

Ayla Gökmen (2004), "Elsa'nın Mecnunu'nda Aragon'un Zamansal ve Şiirsel Yolculuğu", *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı. 2, (227-247).

Ebubekir Eroğlu (1981), *Sezai Karakoç'un Şiiri*, Bürde Yayınları, İstanbul.

Fredric Jameson (2008), *Modernizm İdeolojisi*, Haz. Orhan Koçak, Tuncay Birkan, Metis Yayınları, İstanbul.

George Sadoul (1993), "Aragon'un Yaşamı ve Sanatı Boyunca Bir Yolculuk", *Louis Aragon. Seçme Şiirler*, Çev. Erdoğan Alkan, Yön Yayıncılık, İstanbul.

Gökhan Tunç (2011), *Çağdaş Mesnevinin Peşinde: Nâzım Hikmet'in Ferhad ile Şirin'i ve Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun'u*, Kadim Yayınları, Ankara.

İlhan Genç (2005), *Leyla ile Mecnun'un İki Şairi: Fuzûlî ve Sezai Karakoç*, Şule Yayınları, İstanbul.

Laurent Mignon (2002), *Unveiling the Beloved: Continuity and Change in Modern Turkish Love Poetry*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, School of Oriental and African Studies, Londra.

Louis Aragon (2003), *Elsa'nın Mecnunu*, Çev. Erdoğan Alkan. Pencere Yayınları, İstanbul. Louis Aragon (1963), *Le Fou d'Elsa*, Galimard, Paris.

Ramazan Kaplan (2003), "Çağdaş Bir Leylâ ve Mecnun Hikâyesi: Sezai Karakoç'un Leylâ ile Mecnun'u", *Hece*, Sayı. 73, Ocak, (214-35).

Sezai Karakoç (2001), "Leylâ ile Mecnun", *Gün Doğmadan*, Diriliş Yayınları, İstanbul, (517-601).

Turan Karataş (1998), *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

Roy Jay Nelson (1966), "Le Fou d'Elsa". *The French Review*, Sayı. 39, February, (668-9).